

Yvonne Waegemans

Sprookjesmoeder en Kunstkring Sirkel

Locatie volgt

Yvonne Waegemans (1909-1991) kwam vanuit geboorteplaats Lokeren in Mortsel terecht. Zij was de pionier van het toneel voor de jeugd met 25 avondvullende teksten en schreef daarnaast gedichten en sprookjes met kabouter Patjoepelke in de hoofdrol. Gedreven door een nood aan solidariteit tussen kunstenaars, stichtte ze hier SIRKEL. Tot vandaag huldigt die veelzijdige kunstkring haar persoonlijke waarden van creativiteit, openheid en vriendschap.

Waarom juist Mortsel?

Om zijn vijftienjarig bestaan te vieren, publiceerde Kunstkring Sirkel in 1984 een uitnodiging op groot formaat; daarin lezen we deze toelichting van medestichter Yvonne Waegemans:

'Door een nieuwe job op het kabinet van minister Van Elslande werd het in 1965 al te gek om dagelijks te pendelen vanuit Averbode.'

Daar was ze gaan wonen vanwege haar werk als studiemeesteres in een Tiense school. Daarvoor was ze 35 jaar boekhoudster geweest in Lokeren, waar ze op 29 maart 1909 geboren was. Al lang droomde ze 'van het frisse, vrije, brede Antwerpen'. Stap voor stap wortelde ze in Mortsel, eerst in een nieuwbouw aan de Kretenburgstraat 107, van waaruit ze door een groot korenveld naar het station van Hove wandelde.

Zij 'plantte' kunstkring Sirkel. Want *'Mortsel was mij lief geworden'*. Ze verhuisde nadien naar Mechelsesteenweg 6, vervolgens, in februari 1972, naar Statielei 26 (een verdieping boven de gaanderij Vapole) en ten slotte in april 1990 naar Meerminne 4, flat 17: *'Goed, warm, hoog en droog... tot ik verhuis naar "overluchtse gebieden"'*. Ze overleed op 1 januari 1991.

Meermaals bekroond en gehuldigd

Het lokaal bestuur en de Mortselse samenleving hebben Yvonne warm omarmd, onder andere met een feest voor haar 80e verjaardag.

Yvonne was de pionier van het Vlaamse jeugdtoneel. Vanaf haar achttiende en gespreid over vele decennia schreef ze negenentwintig toneelstukken, daarnaast gedichten en vooral sprookjes, waarvoor ze ook meermaals bekroond werd. De reeks *'Vlaamse Filmkens'* van de Goede Pers (Averbode) bevat ook verschillende titels van haar hand.

Wat wij vandaag vanzelfsprekend vinden, een ruim aanbod lectuur voor alle leeftijden, schitterend geïllustreerd, zeker in Vlaanderen, vindt voor een deel daar zijn oorsprong.

Haar eigen sprookjesfiguur

Net als vele andere jeugdauteurs creëerde ze een eigen personage, kabouter Patjoepelke, die in de mensenwereld recht trekt wat krom is.

Dit mannetje met zijn witte baardje leeft in de Molsbergen, een semi-fictie die teruggrijpt op het Molsbroek natuurgebied vlakbij Lokeren, dat ook heel fris, vrij en breed is!

Frans 'faplinke' Plinke, ook een Sirkellid, was de vaste illustrator van deze kabouterverhalen. Hij tekende ook geregeld wenskaarten voor kerst en oudejaar, waarvoor Yvonne een passende tekst schreef, soms zelfs met een eenvoudige melodie.

Kabouter Patjoepelke leeft nog in Lokeren, o.a. als benaming voor een kinderdagverblijf en naschoolse opvang. Haar geboortestad heeft Yvonne ter gelegenheid van haar honderdste verjaardag postuum gehuldigd met een bronzen sculptuur van Patjoepelke, een vis in zijn hand. Het beeld in dit waterrijke gebied is een creatie van John Reed.

Kunstkring Sirkel

Maar terug naar haar blijvend onroerend 'monument': Kunstkring Sirkel, waaraan een uitgesproken sociale bekommernis ten grondslag lag: Yvonne was getroffen door de zelfdoding van een vereenzaamde kunstenaar in 1966. Zij wilde tussen kunstenaars van uiteenlopende disciplines een vangnet van solidariteit creëren voor behoeftigen. Zij wist dat Mortsel rijk was aan kunstenaars – die elkaar niet kenden.

Na enkele weken voorbereiding in 1967, samen met journalist en uitgever van *'t Periodiekske* Mik Van den Bossche en met Arthur-Kamiel Rottiers (die verantwoordelijk was voor de naam met S), kwamen eerst zes, daarna negen kunstenaars bijeen, en uiteindelijk tekenden zevenentwintig stichtende leden de formele statuten op 21 januari 1968. Glazenier Herman Wauters werd de eerste voorzitter; anno 2025 is hij nog steeds lid van Sirkel.

Tot vandaag blijven de basiswaarden van creatieve vriendschap over verschillende kunst disciplines heen het fundament van deze kring: openheid, wederzijds begrip en respect. Maar Yvonne's droom van een kunstenaarsdorp, in een kasteel, abdij, begijnhof – bleef on vervuld, niettegenstaande langdurige bemoeienissen bij kabinetschefs, ministers, provinciegouverneurs, bisschoppen tot en met een schrijven in sprookjesstijl, als 'Bosmoedertje', naar H.M. Koningin Fabiola.

De kleine Mortselse kern groeide gaandeweg tot over de aanpalende gemeenten. In een overzichtsboek na tien jaar staan dan ook bijna vijftig leden met foto, biografische nota en reproducties van beeldende kunst of literatuur. We herkennen namen die in ons project van Mortsel's Literair Erfgoed terugkomen en één beeldend kunstenaar, Juul (Jules) Bovée.

De kunstkring kreeg een eigen tijdschrift, *'t Okkedulleke*, in 2017 omgedoopt tot *Sirkonfleks* met een hedendaags logo. Anno 2025 zijn zestig beeldende kunstenaars en zeven dichters lid, uit Mortsel en de ruime regio.

Ook sympathisanten zijn welkom om mee kunst te beleven. Tijdens de atelierbezoeken worden technieken uitgewisseld en rondleidingen in musea zorgen voor inspiratie. De maandelijkse sessie 'tekenen naar levend model' is al decennia een vaste waarde. En de jaarlijkse grote tentoonstelling kan steeds op veel belangstelling rekenen.

Geregeld fleurt Sirkel de Mortselse straten en uitstalramen van de handelszaken – en de spoorwegberm – op met poëzie of beeldende kunst en dient de bibliotheek of hoeve Dieseghem als ontmoetingsplek tussen publiek en poëet, dikwijls in samenwerking met de andere culturele verenigingen die Mortsel rijk is.

Karakterschetsen

In het tijdschrift *Vlaanderen* van 1969 vinden we een korte karakterschets van Yvonne Waegemans. Jos Van Rooy omschrijft haar als een geestdriftige '*ram*', spontaan, trouw aan haar vrienden en dan vooral aan haar publiek van kinderen. Zij was christelijk geïnspireerd, wat haar in haar laatste levensjaren een tikkeltje ouderwets deed overkomen. De zo goed als verdwenen formule van schooltoneel heeft haar oeuvre naar de archieven verdrongen.

Op de foto van haar rouwprentje zit Yvonne voor haar zware mechanische schrijfmachine en hangt aan de wand de grafiek 'Yvonne Waegemans – Sprookjesdichter' met Patjoepelke voor de skyline van Lokeren.

Yvonne Waegemans

Credo van de Vriendschap

Tijdens de uitvaartplechtigheid schetsten sprekers haar als enthousiast, veeleisend met zachte inleving – liefst voor kunstenaars en kinderen – en vooral eerlijk. We nemen graag integraal deze tekst van haar over:

CREDO van de Vriendschap

*Een vriend die spontaan naar je toe rent,
 Als je er hoe dan ook erg aan toe bent.
 Wiens woord altijd helder en klaar is,
 En nooit zonder helpend gebaar is.
 Wiens licht eerder jou dan zichzelf bestraalt,
 Die nimmer zijn schuld
 Uit jouw zakken betaalt.
 Die naast je kracht ook je zwakheid kent
 En weet dat je engel noch heilige bent.
 Maar die trouw als een hond of een nobel paard
 Je net als je bent gaarne ziet en aanvaardt.
 Die, als God, steeds vergeeft,
 je niet bindt of niet kleeft,
 maar begaan met je recht, voor je opkomt en vecht:
 Die 't al met je deelt: geluk en verdriet ...
 Als ik zo voor je zijn kon
 ik aarzelde niet.*

Auteurs

Dirk Vermeiren m.m.v. Bruno Gastmans [en huidige Sirkelleden]

Bronnen en aanvullende informatie*Oeuvre van Yvonne WAEGEMANS*

De Mortselse bibliotheek bezit een groot deel van de werken van de auteur (enkel raadpleegbaar).

WAEGEMANS, Yvonne. *Omnibus: eerste deel*. Hasselt: Heideland, 243 p., 1966 (privé-archief)

WAEGEMANS, Yvonne. *Patjoepelke Lieve Toveraar*, Lier: Van In, 101 p., 1977 (privé-archief, gesigneerd exemplaar). [ISBN 90-306-0585-5]

WAEGEMANS, Yvonne. *Werden al mijn wensen waar ...* Brochure met omslag in kleurendruk. S.l. (Mortsel) , s.d.(???) Niet gepagineerd (47 p.) (privé-archief)

Boeken en covers (w.o. Vlaamse Filmkens) >

> <https://www.lastdodo.nl/nl/areas/214647-waegemans-yvonne>

Muziekdragers (EP's) >

> <https://www.discogs.com/artist/6990774-Yvonne-Waegemans?srltid=AfmBOor4Mik-gtP5IHBIICw00QEwIzs4OEIbsbFii49-KUs-lmyUvGSv>

Toneelteksten bij Toneelfonds Janssens >

> <https://www.toneelfonds.be/onze-creatieven/onze-auteurs/6132/waegemans-yvonne>

Wenskaarten

WAEGEMANS, Yvonne. *Kom open mij uw deurtje*. Liedtekst met melodie door Piet Ongena. S.l., s.d., 1 pagina A4 in drieën gevouwen, geïllustreerd (privé-archief)

WAEGEMANS, Yvonne. *Vanavond te klokke tien*. Tekst, 1 pagina in tweeën gevouwen, geïllustreerd (privé-archief)

WAEGEMANS, Yvonne. *Och waren wij het hele jaar*. Tekst, 1 pagina in tweeën gevouwen, geïllustreerd (privé-archief)

Yvonne Waegemans dankt u. 1909-1989. 1 pagina in tweeën gevouwen, recto-verso, geïllustreerd. S.l., 1989 (privé archief)

Over de auteur

BODART, R., GALLE, M. en STUIVELING, G. *Litteraire gids van België, Nederland en Luxemburg*. Parijs: Hachette, reeks Bibliothèque des Guides bleus. 768 p., 1972; zie p. 94 (Mortsel) en 154 (Lokeren).

Viering Yvonne Waegemans 80! 15 april 1989. Tekst voor de persconferentie van 16 maart 1989. Mortsel, 14 p. (privé-archief). Eveneens gepubliceerd in het Jaarboek 1988 van de Mortselse Heemkundige Kring.

'In dankbare herinnering Yvonne Waegemans'. Teksten bij de uitvaart in de Sint-Benedictuskerk, Mortsel op 8 januari 1991. 20 p. (privé-archief)

Rouwprentje Yvonne WAEGEMANS met zwartwit foto ,1991 (privé-archief)

Wikipedia: artikel Yvonne Waegemans > https://nl.wikipedia.org/wiki/Yvonne_Waegemans

Letterenhuis > <https://collectie.letterenhuis.be/doc/au::20922:1>

Digitale bibliotheek Nederlandse Letteren DBNL: secundaire literatuur over Yvonne Waegemans > <https://www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=waeg002>

Ibidem > https://www.dbnl.org/tekst/vla016196901_01/vla016196901_01_0191.php

Viering in Lokeren (2009) > <https://editielokerenzele.wordpress.com/2009/03/27/lokeren-viert-100-jaar-yvonne-waegemans/>

En (artikel 18 maart 2009 met foto) : <https://www.nieuwsblad.be/regio/oost-vlaanderen/waasland/lokeren/schrijfster-yvonne-waegemans-100-jaar/54805755.html>

Parktheater > <https://editielokerenzele.wordpress.com/2009/04/22/parktheaterfestival-brengt-werk-van-yvonne-waegemans/>

Nieuwsblad (met foto) > <https://www.nieuwsblad.be/regio/oost-vlaanderen/waasland/lokeren/schrijfster-yvonne-waegemans-100-jaar/54805755.html>

De bronzen sculptuur

Wikipedia artikel Patjoepelke > <https://nl.wikipedia.org/wiki/Patjoepelke>

Weblink: <https://beeld.be/nl/werken/john-reed/patjoepelke-lokeren>

Patjoepelke > <https://www.gva.be/regio/oost-vlaanderen/waasland/lokeren/personage-van-jeugdschrijfster-yvonne-waegemans-krijgt-standbeeld/38191239.html>

Van en over kunstkring Sirkel

Eigen webpagina > kunstkringsirkel.be/

Sirkel Tien. Brochure, naar aanleiding van het tienjarig bestaan van de kunstkring. S.d (=1976), 100 p. Mortsel: Kunstkring Sirkel (privé-archief)

15 jaar Kunstkring Sirkel Mortsel. Krantformaat, 1984, 6 p., Mortsel: Kunstkring Sirkel (privé-archief)

Weblink 2022 (artikel van 19 oktober 2022): www.nieuwsblad.be/regio/antwerpen/regio-antwerpen/mortsel/kunstkring-sirkel-brengt-dertig-kunstenaars-samen-in-hoeve-dieseghem/39387798.html

Er zijn gelijkaardige persartikels over andere en recentere tentoonstellingen.

Jaarboeken van de Mortselse Heemkundige Kring

WAEAGEMANS, Yvonne. Kunstkring Sirkel; zijn zaad, zijn bloemen, zijn primeurs, maar nog niet zijn einddoel. In: Jaarboek 1988, 256 p., zie p. 141-148.

GASTMANS, André. Kunstkring Sirkel 25 jaar. In: Jaarboek 1992, 262 p., zie p. 192-209

Zie inhoudstafeloverzicht >

> <https://www.mortselseheemkundigekring.be/publicaties/#2017>

en

<https://mortselseheemkundigekring.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/03/overzicht-jaarboeken-mortselse-heemkundige-kring-vanaf-19571.pdf>

Extra: toneel voor de jeugd

EECKHAUT, Lieve en De PAEPE, Johan. *Op het puntje van je stoel. 50 jaar Koninklijk Jeugdtheater*. Antwerpen: KJT, 217 p., 1993 [ISBN 90-9006425-7].

Bosmoedertje. Creatie '46/47 r. Conny Lievens; hernomen '47/48, '48/49, '55/56, '59/60, '63/64

Het lelijke jonge eendje. '50/'51 r. Joost Noydens. '52/53, '55/56, '57/58, '62/63, '66/67, 70/71

Het Bloemenmeisje. '60/'61 r. Rik Baeck; '67/68

De Tijger. '71/'72

Citaat (L.E.): "We zijn begonnen met Tamboer Jan en Het lelijke jonge eendje. Vandaag knopen we aan bij maatschappelijke fenomenen ...

Artikel gepubliceerd in 'Berthout', tweemaandelijks ledenblad van Davidsfonds Mortsel-Berchem, 4^e jaargang, nr. 2, maart-april 2026. Foto Yvonne Waegemans © Het Nieuwsblad – Foto Patjoepelke – Molsbroek (eigen foto).